

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

29 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Grzesiowski

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej B. S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 29 września 2021 r., I ACa 213/21,
wydanego w sprawie z powództwa A.T. i A.T.1

przeciwko B. S.A. w W.

o ustalenie,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od B. S.A. w W. na rzecz A.T. i A.T.1 po 1350 (jeden
tysiąc trzysta pięćdziesiąt) zł kosztów postępowania kasacyjnego
z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie po
upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego wyroku B.
S.A. w W..**

Krzysztof Grzesiowski

Dariusz Pawłyszcz

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

(Ł.W.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 21 stycznia 2021 r., I C 1008/20, Sąd Okręgowy w Białymstoku ustalił nieważność umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF), a Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanego banku.

Sąd drugiej instancji ustalił, że powodowi małżonkowie zawarli 14 grudnia 2006 r. z pozwanym bankiem umowę kredytu w wysokości 99 000 zł, przy czym miał być on indeksowany do CHF. Przeliczenie udzielonego kredytu na CHF miało nastąpić według kursu kupna CHF zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku w dniu wypłaty kredytu. Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych została określona w CHF i raty te miały być spłacane w złotych, po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w pozwanym banku w dniu spłaty raty o g. 14.50.

Sąd odwoławczy uznał, że odwołanie się w umowie do kursów walut ustalanych wyłącznie przez bank rażąco narusza równorzędność stron umowy i nie ma znaczenia, jak bank wykorzystywał prawo przyznane mu umową. Sąd uznał za własną tezę Sądu pierwszej instancji, że powodowie nie mieli wpływu na kształt postanowień umownych dotyczących klauzul waloryzacyjnych. Postanowieniem indywidualnie uzgodnionym w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. nie jest postanowienie, którego treść konsument mógł negocjować, lecz takie postanowienie, które rzeczywiście powstało na skutek indywidualnego uzgodnienia. Potencjalna możliwość wywarcia wpływu przez konsumenta na treść postanowienia nie wystarcza by uznać je za indywidualnie uzgodnione. Klauzula kursowa nie została sformułowana w sposób jednoznaczny, ponieważ umowa nie określała podstaw od ustalania kursów CHF przez bank. W konsekwencji, zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., abuzywność klauzul przeliczeniowych powoduje, że strony umowy nie są nimi związane.

Ze względu na brak ustawy przewidującej stosowanie kursu oficjalnego w przypadku nieważności klauzuli przeliczeniowej, a tym samym niemożności dokonywania przeliczeń niezbędnych do wykonywania umowy kredytu indeksowanego, także pozostałe postanowienia umowy regulujące indeksację są

nieważne. Z kolei wyeliminowanie ryzyka kursowego jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, a tym samym utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością).

Pozwany bank zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną opartą o naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) art. 385¹ § 1 k.c. przez brak rozróżnienia postanowień umowy kredytu odnoszących się do dwóch osobnych zakresów regulacji, tj. klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadu walutowego, co skutkowało niedokonaniem odrębnej oceny tych klauzul pod kątem przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c.;

2) art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że klauzula kursowa nie została sformułowana w sposób jednoznaczny ze względu na niedostateczność informacji o ryzyku kursowym przekazanych przy zawieraniu, uznanych za nieadekwatne przy uwzględnieniu wiedzy z chwili obecnej, podczas gdy ocena ta powinna być dokonywana wyłącznie w oparciu o okoliczności istniejące w chwili zawarcia umowy uwzględniając ówczesne prognozy wartości waluty i pomijając późniejsze, nieprzewidywalne wówczas zdarzenia, takie jak uwolnienie kursu franka 15 stycznia 2015 r. i wzrost kursu na skutek pandemii COVID-19;

3) art. 385¹ § 1 k.c. przez uznanie klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadu walutowego za niedozwolone postanowienia umowy;

4) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 58 k.c. przez uznanie, że zarówno klauzule waloryzacyjne, jak i klauzule przeliczeniowe stanowią główne świadczenia stron, a w konsekwencji ich abuzywność została uznana za uniemożliwiającą utrzymanie umowy w mocy;

5) art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. oraz art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie abuzywności klauzul ryzyka walutowego i spreadu walutowego, chociaż kredytobiorcy wybrali kredyt indeksowany mając świadomość ryzyka kursowego i wiedzę wynikającą z indywidualnych cech tego kredytu, w tym o niskim oprocentowaniu wynikającym z indeksacji, oraz możliwość przewalutowanie kredytu w każdej chwili, a w zakresie klauzuli spreadu rzekoma

dowolność banku w kształtowaniu kursów walut miała charakter wyłącznie pozorny, a zasady wyznaczania kursu przez bank odpowiadają utrwalonej i powszechnej praktyce bankowej, która wyklucza możliwość nadużycia i manipulacji;

6) art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez przyjęcie, że związanie stron umową kredytu, po wyeliminowaniu z jej treści postanowień niedozwolonych, nie jest możliwe;

7) art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 2 i art. 5 k.c. oraz art. 189 k.p.c. i art. 6 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 2 i 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i 3 Traktatu o Unii Europejskiej przez ustalenie nieważności z naruszeniem zasad: równości, pewności prawa i proporcjonalności;

8) naruszenie art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13. dyrektywy 93/13 przez niezastosowanie do indeksacji kursu średniego NBP.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej kurs przeliczenia spłaty dokonanej w złotych na wyrażoną w walucie obcej wysokość raty kredytu bezpośrednio wpływa na wysokość spłaty w złotych, czyli określa świadczenie główne kredytobiorcy. Zarzut kasacyjny nr 4 nie jest zasadny.

Postanowienia umowy określające świadczenia główne podlega ocenie na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. tylko pod warunkiem, że nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Teza, że klauzula przeliczeniowa nie została sformułowana w sposób jednoznaczny ze względu na niedostateczność informacji o ryzyku kursowym, została zawarta w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji i dlatego zarzut nr 2 jest chybiony. Sąd drugiej instancji uznał tę klauzulę za niejednoznaczną z innej przyczyny, a mianowicie ze względu na brak uregulowania w umowie podstaw od ustalania kursów przez bank. Teza o abuzywności postanowień umowy kredytu przewidujących jednostronne ustalanie kursów przez bank, niezależnie od sposobu korzystania z tego uprawnienia, jest ugruntowana w orzecznictwie.

Kolejnym warunkiem zastosowania art. 385¹ § 1 k.c. jest brak indywidualnego uzgodnienia spornych postanowień umowy. Z uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego, zaakceptowanego w tym zakresie przez Sąd Apelacyjny, zdaje

się wynikać teza, że nie może być postanowieniem indywidualnie uzgodnionym postanowienie zawarte w zaproponowanym wzorze umowy, nawet jeżeli strony negocjowały inne wersje tego zapisu. Taka teza jest zbyt daleko idąca. Jednak teza skarżącego, iż kredytobiorcy mieli – obok kredytu indeksowanego – do wyboru inne kredyty, a nawet możliwość zmiany rodzaju kredytu w trakcie jego wykonywania, także nie prowadzi do wniosku o indywidualnym uzgodnieniu klauzuli przeliczeniowej. Do tego konieczne byłyby negocjacje co do możliwości innego ukształtowania klauzuli przeliczeniowej w umowie kredytu indeksowanego. Możliwość zaciągnięcia kredytu innego rodzaju, według innego wzoru umowy, nie czyni indywidualnie uzgodnionymi wszystkich postanowień zawartych tylko we wzorze kredytu indeksowanego do CHF. Zarzut nr 5 nie jest zasadny.

Skoro zostały spełnione przesłanki oceny klauzuli kursowej pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów kredytobiorcy, należy rozpatrzyć zarzut nr 3, bezpodstawnego uznania tej klauzuli za abuzywną. Kurs walut obcych, ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank., wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak to, iż nie można umową zowiązać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie związanie przyszłym kursem za niedozwolone. Zarzut nr 3 nie jest zasadny.

Skoro klauzula kursowa zawarta w umowie kredytu indeksowanego nie wiąże, to do umowy tej stosuje się uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która do rangi zasady prawnej podniosła tezy:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają uznanie umowy stron za ważną w jakimkolwiek zakresie i czynią bezprzedmiotową ocenę zasadności pozostałych zarzutów skargi. Nawet przy zasadności tych zarzutów Sąd Najwyższy zobowiązany jest do uznania zaskarżonego wyroku za odpowiadający prawu i oddalenia skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Niemniej jednak należy wskazać, że wbrew zarzutowi nr 1 Sąd drugiej instancji odróżnia samą indeksację (klauzulę ryzyka walutowego) i sposób przeliczania spłat na CHF (klauzulę spreadu walutowego). Zarzuty nr 6 i 8 wprost są sprzeczne z powołaną wyżej uchwałą z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Natomiast zarzucone w zarzucie nr 7 naruszenie zasady równości, pewności prawa i proporcjonalności nie może być samodzielnym zarzutem kasacyjnym. Zasady te skierowane są przede wszystkim do ustawodawcy. Sądy stosują je tylko pomocniczo, przy wykładni obowiązującego prawa. Zatem skarżący powołując się na te zasady powinien wskazać wadliwie wyłożony lub zastosowany przepis prawa oraz wskazać inną interpretację tego przepisu, zgodną z powyższymi zasadami, a przynajmniej naruszającą je w mniejszym stopniu.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodom przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Powodowie wnieśli wspólny pozew i w całym procesie występowali wspólnie. Dopiero w celu wniesienia odpowiedzi na skargę kasacyjną i uzyskania odrębnych kosztów postępowania kasacyjnego ustanowili odrębnych pełnomocników, co stanowi nadużycie prawa (art. 4¹ k.p.c.). Dlatego sąd przyznał każdemu z powodów połowę stawki określonej § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności adwokackie, tak aby zniwelować skutek nadużycia prawa procesowego.

Krzysztof Grzesiowski Dariusz Pawłyszcz Agnieszka Jurkowska-Chocyk'

(Ł.W.)

[a.ł]